

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

گروه حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

بررسی تطبیقی دفاع مشروع در نظام حقوقی ایران

و

ایالات متحده آمریکا

استاد راهنما:

دکتر حسین آقایی نیا

استاد مشاور:

دکتر شهلا معظمی

پژوهشگر:

ایمان رحیمی پور

موسسه حقوقی
تهرانی

۱۳۸۹/۹/۱۴

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته حقوق (گرایش حقوق جزا و جرم شناسی)

شهریورماه ۱۳۸۹

۱۴۷۳۷۲

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه تهران

شماره _____
تاریخ _____
پیوست _____

اداره کل تحصیلات تکمیلی

باسمه تعالی

تمهید نامه اصالت اثر

اینجانب علی محمدی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است ، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است . در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد .
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پردیس / دانشکده / مرکز دانشگاه تهران می باشد .

نام و نام خانوادگی دانشجو علی محمدی

امضاء

آدرس : خیابان انقلاب اول خیابان فخر رازی - پلاک ۵ کد پستی : ۱۳۰۴۵/۵۶۸

فاکس : ۶۸۹۷۳۱۴

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

گروه آموزشی حقوق جزا و جرم شناسی

گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد: ایمان رحیمی پور

در رشته : حقوق جزا و جرم شناسی

گرایش :

با عنوان: بررسی تطبیقی دفاع مشروع در نظام حقوقی ایران و ایالات متحده آمریکا

را در تاریخ : ۸۹/۶/۲۹

به عدد	به حروف
۱۹	نوزده

با نمره نهایی :

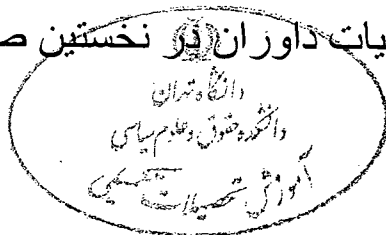
ارزیابی نمود

با درجه :

[Empty box for grade]

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد):	دکتر حسین آقایی نیا	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر شهلا معظمی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۳	استاد داور (یا استاد مشاور دوم)	دکتر غلامحسین الهام	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو				
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی :	دکتر سیدمحمد حسینی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

تذکر : این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد .

پروردگارا

ای هستی بخش وجود ، مرا

بر نعمات بیکرانیت شکر نیست

ذره ذره وجودم برای تو و نزدیک شدن به تو می تپد

الهی ، مرا مدد کن تا دانش اندکم ، نه نردبانی باشد برای فزونی

تکبر و غرور ، نه طلقه ای برای اسارت و نه دست مایه ای

برای تجارت ، بلکه گامی باشد برای تجلیل

از تو و متعالی ساختن زندگی

خود و دیگران

به نام هستی آفرین فکروبان

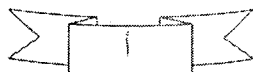
دانی چرا در سیر خود بر خویش می لرزد قلم

ترسد کند ظلمی روا در حق مظلومی قلم

تشکر و قدردانی

با سپاس از علت العلل هستی، پروردگار قادر و متعال که قلم را در دستان ناتوان این
تقییر به حرکت واداشت و به او فرمان داد تا زکات علم خویش را بپردازد. علمی که با
تلاش و حمایت تمامی اساتید معترم گروه حقوق جزا و جرم شناسی دانشکده حقوق و علوم
سیاسی دانشگاه تهران حاصل گردید و در نهایت با زحمات اساتید بزرگوار و کرامی، جناب
آقای دکتر حسین آقایی نیا و سرکار خانم دکتر شهلا معظمی به بار نشست.

همچنین بر خود لازم می دانم از جناب آقای دکتر الهام که با مشغله فراوان، داوری پایان
نامه اینجانب را بر عهده گرفتند قدر دانی نمایم.

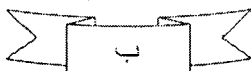

تقدیم به:

مادر عزیزم که همچون شمع می سوختند تا کرما بخش زندگی ام باشند

9

پدر فرزانه ام که همچون ستاره ای فروزان زندگی ام را درخشان نمودند

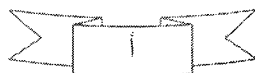
چکیده

نهاد دفاع مشروع از دیرباز در نظام های حقوقی کشورهای گوناگون مورد بررسی قرار گرفته است. در این سالهای متمادی حقوقدانان و قوانین مختلف از دفاع مشروع تفاسیر مختلفی را ارائه نموده اند.

برخلاف حرکت مرسوم پایان نامه ها که بررسی قوانین را در صدر دستور خود قرار می دهند، این رساله با توجه به مبانی فقهی و حقوقی مسأله را مورد تشریح قرار داده است.

در رابطه با مباحث ماهوی از منابع غنی فقهی در حد توان استفاده و چهارچوب خاصی در رابطه با این نهاد تعریف شده است. در این قسمت بیان جدیدترین نظرات حقوقدانان ایالات متحده آمریکا به عنوان شاهد مثال ذکر شده است.

ولی در رابطه با مباحث شکلی قوانین ایران توفیق زیادی در استنباط حکم از منابع فقهی را نداشته و در این قسمت سعی بر آن بوده است در آن قسمت هایی که ما بین نظام حقوقی ایران و ایالات متحده آمریکا مشترکاتی در مبانی وجود دارد، خلاء این موارد با بررسی تطبیقی مورد اشاره قرار گیرد و در این موارد نیز از منابع فقهی، در حد امکان شاهد مثالی ذکر شده است تا شائبه مخالفت این مطالب با متون فقهی تصور نشود.

۱ * مقدمه

۲ * طرح تحقیق

۲ الف- تعریف موضوع

۳ ب- فرضیه های تحقیق

۴ ج- سوابق تحقیق

۵ د- روش انجام تحقیق

۵ ه- محدودیت های تحقیق

بخش اول: دریچه ای بر دفاع مشروع

۸ فصل اول: مفهوم شناسی دفاع مشروع

۸ گفتار اول: تاریخچه و مستندات قانونی دفاع مشروع

۸ بند اول: اشارات تاریخی

۱۳ بند دوم: مستندات قانونی دفاع مشروع

۱۳ الف: نظام حقوقی ایران

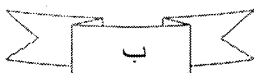
۱۳ ۱- شرع مقدس اسلام

۱۴ ۲- ایران

۱۸ ب: ایالت متحده آمریکا

۱۹ گفتار دوم: تعریف و ماهیت دفاع مشروع

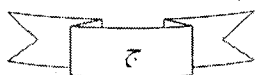
۱۹ بند اول: تعریف دفاع مشروع

- بند دوم: ماهیت دفاع مشروع ۲۳
- فصل دوم: مبانی و ماهیت حقوقی دفاع مشروع ۲۴
- گفتار اول: مبانی دفاع مشروع ۲۴
- بند اول: مبانی فقهی ۲۴
- الف: لزوم امر به معروف و نهی از منکر ۲۵
- ب: وجوب حفظ نفس، عرض و مال ۲۷
- بند دوم: مبانی حقوقی ۲۹
- گفتار دوم: ماهیت حقوقی دفاع مشروع و تمیز آن از مفاهیم مشابه ۳۵
- بند اول: ماهیت حقوقی دفاع مشروع ۳۵
- الف- نقد عنوان قانونی دفاع مشروع ۳۵
- ب- جایگاه نهاد دفاع مشروع در حقوق جزای عمومی ۳۷
- بند دوم: تمیز دفاع مشروع از نهادهای مشابه ۴۲
- الف- تمیز دفاع مشروع از نهاد ضرورت ۴۲
- ب- تمیز دفاع مشروع از نهاد اکراه ۴۴

بخش دوم: شرایط تعرض

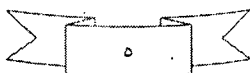
- فصل اول: موضوع تعرض ۴۷
- گفتار اول: تعرض علیه اشخاص ۴۷
- بند اول: جنایات (تعرض علیه جسم) ۴۸

- بند دوم: شخصیت معنوی ۵۲
- الف: تعرض بر ضد آزادی تن ۵۲
- ب: تعرض بر ضد عرض و ناموس ۵۸
- گفتار دوم: تعرض علیه اموال ۶۴**
- بند اول: اموال منقول ۶۵
- بند دوم: اموال غیر منقول ۶۸
- فصل دوم: شرایط و کیفیات تعرض ۷۴
- گفتار اول: شرایط ماهوی تعرض ۷۴**
- بند اول: فعلیت یا قریب الوقوع بودن تعرض ۷۵
- بند دوم: مجرمانه بودن تعرض ۸۳
- الف: تعرض قانونی و عادلانه ۸۴
- ب: تعرض بر خلاف قانون و غیر عادلانه ۸۵
- ج: تعرض قانونی ولی غیر عادلانه ۸۶
- د: تعرض عادلانه ولی بر خلاف قانون ۸۷
- گفتار اول: شرایط شکلی تعرض ۸۷**
- بند اول: تجاوز به موضوع تعرض ۸۸
- بند دوم: انسان بودن متعرض ۸۸

بخش سوم: شرایط عمل دفاعی

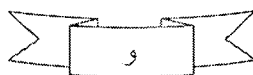
- فصل اول: موضوع دفاع ۹۱
- گفتار اول: اقدامات مجرمانه علیه اشخاص ۹۲
- بند اول: جنایات ۹۲
- الف: قتل در مقام دفاع ۹۲
- ب. ضرب و جرح برای دفاع ۹۹
- بند دوم: شخصیت معنوی ۱۰۰
- الف- تهدید ۱۰۱
- ب- توقیف غیر قانونی ۱۰۲
- ج- تعرض به عرض ۱۰۳
- گفتار دوم: اقدامات مجرمانه علیه اموال ۱۰۴
- بند اول: اتلاف اموال ۱۰۴
- بند دوم: جرایم مالی ۱۰۵
- فصل دوم: شرایط و کیفیات دفاع ۱۰۷
- گفتار اول: شرایط ماهوی دفاع ۱۰۷
- بند اول: دفاع علیه مباشر متعرض ۱۰۷
- بند دوم: ضرورت دفاع ۱۰۹
- الف: ملازمه مشروعیت دفاع با عدم امکان فرار ۱۱۳

- ۱- لزوم شرط تناسب ۱۱۳
- ۲- لزوم شرط ضرورت ۱۱۵
- ب- نقد نظریه ملازمه مشروعیت دفاع با عدم امکان فرار ۱۱۸
- بند دوم: تناسب دفاع ۱۲۴
- گفتار دوم: شرایط شکلی دفاع ۱۳۷**
- بند اول: توانایی مدافع در دفع تعرض ۱۳۸
- بند دوم: عدم دسترسی به قوای دولتی ۱۳۹

بخش چهارم: آثار دفاع مشروع

- فصل اول: بررسی عمومی آثار دفاع مشروع ۱۴۲
- گفتار اول: طرق اثبات و آثار دفاع مشروع ۱۴۲**
- بند اول: اثبات دفاع مشروع ۱۴۲
- بند دوم: آثار دفاع مشروع ۱۴۷
- گفتار دوم: بررسی عمومی آثار دفاع ناقص ۱۵۱**
- بند اول: عدم تحقق شرایط تعرض ۱۵۲
- الف: فعلیت نداشتن خطر ۱۵۲
- ب: قانونی بودن حمله ۱۵۷
- ۱- دفاع در مقابل دفاع مشروع ۱۵۸
- ۲- اشتباه در دفاع ۱۶۳

بند دوم: عدم تحقق شرایط دفاع ۱۶۵

الف: عدم رعایت شرط تناسب ۱۶۵

ب: اضرار به شخص ثالث در مقام دفاع مشروع ۱۷۰

فصل دوم: بررسی آثار خاص مصادیق دفاع مشروع ۱۷۱

گفتار اول: آثار دفاع مشروع در صورت دخالت اشخاص ثالث ۱۷۱

بند اول: آثار دفاع از دیگری ۱۷۱

الف: معاونت و مشارکت در دفاع ۱۷۱

۱- معاونت ۱۷۱

۲- مشارکت ۱۷۳

ب: دفاع از افراد جامعه (جلوگیری از ارتکاب جرم) ۱۷۷

بند دوم: آثار دفاع دسته جمعی ۱۷۹

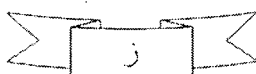
گفتار دوم: آثار دفاع در قبال جرایم خاص ۱۸۰

بند اول: آثار دفاع در قبال جرایم فاقد قصد مجرمانه: جرایم غیر عمد ۱۸۰

بند دوم: آثار دفاع مشروع در قبال جرایم فاقد نتیجه: جرم محال و عقیم ۱۸۲

نتیجه گیری ۱۸۵

فهرست منابع ۱۹۰

* مقدمه

انسان موجودی مدنی الطبع بوده و با زندگی در میان هموعان خویش قادر به ادامه زندگی و رفع حوائج شخصی خود می باشد، لیکن زندگی اجتماعی مستلزم نظم و آسایش و برقراری امنیت است.

لذا به منظور حفظ حقوق اشخاص و برقراری نظم در جامعه و مبارزه با اشخاص شرور و متجاوز و ضد اجتماعی، ضرورت وجود قدرتی برتر و نیرومند تحت عنوان «قانون» واضح است. به همین منظور در کشورها و جوامع مختلف جهان با توجه به ارزشها، عرف و آداب و رسوم حاکم بر آن جوامع قوانین و مقرراتی وضع گردیده اند.

در کشور ایران وضع قوانین جزایی به اوایل قرن معاصر بر می گردد که متأثر از حقوق اروپایی و دربرگیرنده مقررات حقوق جزای عمومی و اختصاصی بود. در ادامه با تحولات داخلی به خصوص پس از انقلاب، این مقررات دستخوش تغییراتی شد.

نهاد دفاع مشروع به عنوان یکی از اقسام رافع مسئولیت کیفری (به معنای اعم)، از دیرباز در حقوق جزای عمومی مطرح بوده و قانونگذار ما نیز همگام با سایر مقننین، آن را در قوانین موضوعه پیش بینی و مقرر نموده است. در مبحث حدود مسئولیت کیفری دو دسته علل مستقل خود نمایی می نمایند که دسته اول علل موجهه و دسته دوم عوامل رافعه نامیده شده اند. لذا به منظور اینکه مشخص شود دفاع مشروع در کدامیک از این دو دسته قرار گرفته، نیاز به تشریح هر یک از این دو عامل است.

جرم دارای سه عنصر «مادی، معنوی و قانونی» است که در صورت جمع این شرایط فاعل آن قابل مجازات خواهد بود. لیکن این اصل کلی همیشه صادق نیست، چرا که در پاره ای از مواقع قانونگذار کیفیاتی را پیش بینی کرده است که در صورت تحقق آن مسئولیت مرتکب متفی می گردد. کیفیات و اوضاع و احوالی که سبب این امر می شوند، از لحاظ ماهیت بر دو نوع هستند: برخی از این موجبات جنبه شخصی و درونی داشته و زایل کننده قبح فاعلی است که در اصطلاح به آنها عوامل رافعه مسئولیت کیفری می گویند همانند صغر، جنون،

اجبار و اشتباه. اما برخی دیگر ناشی از امور بیرونی بوده که عوامل موجهه نامیده می شوند و علاوه بر قبح فاعلی، زایل کننده قبح فعلی نیز می باشند همانند حکم قانون و امر آمر قانونی، که خود عمل نیز مشروع است. دفاع مشروع برخلاف دیدگاه قدیمی در حقوق غربی (که الگوی قوانین ما نیز بود) که دفاع را تنها عامل رافعه مسئولیت می دانست، جزء عوامل موجهه جرم است زیرا عمل شخص مدافع، قبح فعلی ندارد.

این نهاد حقوقی اولین بار در ماده ۴۱ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ به قوانین موضوعه راه پیدا نمود و بعد از انقلاب در راستای اسلامی کردن قوانین با تغییراتی مواجه شد که نسخ مواد ۱۸۹ و ۱۹۰ قانون مجازات عمومی سابق یکی از جلوه های آن است.

با توجه به سیر تاریخی قانونگذاری در کشور ما که با اقتباس از کشورهای غربی در زمان مشروطه آغاز و با تطبیق و تبعیت مطلق از احکام شرع مقدس اسلام ادامه یافت؛ مطالعه این نهاد با توجه به نظرات فقهای امامیه و بررسی تطبیقی آن با ایالت متحده آمریکا به عنوان یکی از متمدن ترین نظام های حقوقی جهان از فواید خاص خود برخوردار است.

*** طرح تحقیق**

الف- تعریف موضوع

انگیزه انتخاب این موضوع برای پایان نامه، صرفنظر از انجام وظیفه ی تحصیلی، جذابیت آن از جهات متعددی است.

نخست آنکه مقررات مربوط به این قاعده حقوقی در قوانین جزایی کشور ما تا اندازه ای مبهم و پیچیده است و به علت همین ابهامات و پیچیدگیها، بررسی ها و بحثهایی که تاکنون در مورد آن بعمل آمده برای روشن کردن کیفیات و خصوصیات حقوقی مسئله و نمایاندن ابهامات کافی نبوده است. تبیین جامع جوانب این قاعده حقوقی، نه تنها در درس حقوقی جزای عمومی دانشکده های حقوق میسر نگردیده و عموم اساتید مربوط، در بیان آن راه ایجاز و حتی ابهام پیموده اند، بلکه در کتب حقوقی مؤلفین وطنی نیز، حداقل صفحات بدان

اختصاص یافته و نقاط تاریک و ابهام مسئله بهیچوجه مورد پرداخت قرار نگرفته است. دوم اینکه این مسئله در دادگاهها و مراجع قضایی نیز چنانچه شایسته است مطمح نظر قرار نگرفته، بنحویکه تا کنون آراء انگشت شمار و غیر مهمی از بالاترین مرجع قضایی یعنی دیوان عالی کشور راجع بدان صادر شده و همین معدود آراء صادره (به خصوص بعد از انقلاب) نه تنها کمکی به فهم و درک بیشتر مسئله در ارتباط با رویه قضایی موجود ننموده بلکه به نظر می رسد ضعف استدلال و آرای مخدوش (چنانکه در فصول آینده بدان خواهیم پرداخت) رویه نادرستی برای دیگر بخش های قضایی نیز به وجود آورده است. سومین دغدغه ای که ذهن بنده حقیر را به خود مشغول ساخته، اسلامی نبودن این قوانین از لحاظ شکلی است که گرچه بعد از انقلاب با اسلامی شدن قوانین تغییراتی چند در این نهاد صورت گرفت لیکن در بسیاری از جنبه های آن قانون ساکت است. و آخر اینکه به دلیل آشنایی نسبی با قوانین و رویه قضایی پیشرفته ایالات متحده آمریکا توسط جناب آقای دکتر حسین آقایی نیا، انگیزه ای برای بررسی این نظام حقوقی در ذهن هر دانشجوی حقوق ایجاد می شود که بنده نیز از این امر مستثنی نبودم.

ب- فرضیه های تحقیق

از آن جهت که فرضیه های تحقیق در بسیاری از پژوهش های حقوقی همسو با سوالات تحقیق است تنها به ذکر فرضیه های این پژوهش می پردازیم. به نظر می رسد:

- ۱- دفاع مشروع زایل کننده عنصر قانونی جرم است.
- ۲- دفاع مشروع در صورت اجتماع شرایط واجب است.
- ۳- مصادیق تهاجم در دفاع مشروع تجاوز غیر انسان را نیز در بر می گیرد.
- ۴- در مواردی دفاع در برابر قوای دولتی قابل پذیرش است.
- ۵- دفاع تنها باید در مقابل شخص متعرض باشد.
- ۶- با امکان فرار حق دفاع شخص همچنان باقی است.

- ۷- با توجه به قانون مجازات اسلامی تناسب در ماده ۶۳۰ (قتل در فراش) شرط نیست.
- ۸- مدافع در صورتیکه به صورت مشروع دفاع نماید، در برابر اشخاص ثالث مسئولیتی ندارد.
- ۹- با رعایت شرایطی، مهاجم نیز می تواند در مقابل حمله مدافع، از خود دفاع نماید.

ج- سوابق تحقیق

از سال ۱۳۴۰ تا کنون کتب و پایان نامه های متعددی در رابطه با مسأله ماهوی دفاع مشروع نگارش شده لیکن اکثر آنها به توجیه مواد قانونی پرداخته و در رابطه با مبنای دفاع، پژوهش قابل توجهی صورت نگرفته است. همچنین تا آنجا که محقق بررسی نموده، از لحاظ شکلی (همانند آیین دادرسی مربوط به طرق اثبات دفاع مشروع) در حقوق ایران تحقیقی در رابطه با این نهاد انجام نشده تا بدین وسیله وضع قوانینی را برای یکسان سازی رویه دادگاه ها به همراه داشته باشد.

پنج پایان نامه در کشور با محوریت موضوع دفاع مشروع جمع آوری شده که اعم مطالب این پایان نامه ها از سه منبع ذیل جمع آوری شده است:

- ۱- العطار، داود، ترجمه اکبر غفوری، دفاع مشروع در حقوق جزای اسلام، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰.
 - ۲- باقری، عباس، دفاع مشروع، تهران: انتشارات همراز، چاپ اول ۱۳۴۳.
 - ۳- پیمانی، ضیاءالدین، تفصیل قواعد دفاع مشروع در حقوق جزای ایران، انتشارات دانشگاه ملی ایران، ۱۳۵۷.
- منبع اول نظرات فقهای اسلام را مورد تشریح قرار داده و دو منبع دیگر به تفصیل قوانین ایران پرداخته اند، لیکن این منابع تنها در مقام بیان و توشیح مطالب برآمده و مبنا و قاعده ای را ارائه نداده اند همچنین تا کنون این عنوان قانونی به صورت تطبیقی با نظام های حقوقی کامن لا مورد بررسی قرار نگرفته است.
- لذا این پژوهش درصدد است تا با بیان کامل دیدگاه فقهای امامیه گامی هرچند ناچیز اما موثر در بهبود قوانین ماهوی بردارد. در عین حال بررسی نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا به دلیل نظرات متنوع در ایالات مختلف و کاربردی کردن آموزه های آنان منجر به بهبود وضع قوانین شکلی ما در رابطه با دفاع مشروع خواهد شد.

د- روش انجام تحقیق

جمع آوری داده های این پایان نامه کتابخانه ای و به صورت تلفیقی از روش تحلیلی و توصیفی است و تنظیم آن حاصل فعالیت ۱۸ ماهه محقق می باشد، در طول این مدت به کتابخانه های دانشگاه های کشور و مراکز علمی مراجعه شده است و در این رهگذر تا حد امکان اکثر منابع موجود، اعم از کتابهای فقهی، حقوقی، مقالات (فارسی، لاتین) و پایان نامه ها که در رابطه با موضوع مورد بحث بوده اند، مورد توجه و امعان نظر قرار گرفته اند.

همچنین با تعدادی از قضات و وکلای دادگستری و علما، بحث و تبادل نظر شده و از نظریات آنها در زمینه های مختلف موضوع پایان نامه بهره مند شده ام. علاوه بر این از آراء اصراری دیوان عالی کشور (بعد از انقلاب) در رابطه با پرونده های دفاع مشروع استفاده نمودم که تا کنون این آراء مورد نقد و بررسی قرار نگرفته است. در این راه تا حد امکان نیز سعی نموده ام که در استفاده از منابع، امانت را با ذکر نویسندگان آن رعایت نمایم.

این پایان نامه مشتمل بر چهار بخش است، که در بخش اول مفهوم و ماهیت دفاع مشروع هر کدام در یک فصل مورد بررسی قرار می گیرد. در بخش دوم در ابتدا سعی بر آن بود که شرایط دفاع به طور متمرکز به آن در یک بخش پرداخته شود ولی به دلیل رعایت تناسب حجم بخش ها، هر یک از شرایط تعرض و دفاع به طور جداگانه مورد بررسی (در دو بخش مجزا) قرار گرفت و در بخش نهایی به آثار عمومی و اختصاصی دفاع مشروع به طور جداگانه پرداخته خواهد شد.

ه- محدودیت های تحقیق

دشواری تهیه مطالب این پایان نامه از دو جهت بود اول دسترسی به آراء قضایی که به دلیل عدم رأی وحدت رویه بعد از انقلاب و همچنین محدودیت های قضایی برای دسترسی به آراء صادره دادگاه ها، نقد و بررسی این پرونده ها را با دشواری های خاص خود مواجه کرد و دوم دسترسی به منابع نظام حقوقی آمریکا در یک

مجموعه معین و مشخص که مأخذ صدور آراء آن پرونده های قضایی است که پراکندگی مطالب آن بر کسی پوشیده نیست.

لذا یکی از عوامل طولانی شدن فرایند این پژوهش همین محدودیت هایی بود که بر سر راه محقق قرار گرفت و برای اینکه خلاء مطلبی به دلیل مشکلات فوق ایجاد نشود در حد توان با صرف وقت در رفع این کاستی ها برآمدم.

امید است که این پژوهش با تمام نواقص خود بتواند قدمی هرچند ناچیز در ارائه پیشنهاد اصلاح مواد قانونی در رابطه با دفاع مشروع برداشته باشد.